

Motion till riksdagen 2023/24:1210

av **Alireza Akhondi (C)**

Politiskt tillsatta nämndemän

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man bör se över möjligheten att avskaffa systemet med politiskt tillsatta nämndemän i våra domstolar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Tanken med lekmannainflytande i våra domstolar – att man ska dömas av sina likar – är i grunden god. Men systemet får under inga omständigheter riskera principen om en rättvis rättegång eller leda till att en dom inte blir korrekt. Givet den polariserade samhällsutveckling som vi ser i Sverige är det ytterst viktigt att domstolarna får ett starkt oberoende från politisk påverkan.

Tanken med nämndemän är att ge folket insyn i rättsprocesserna. Förutom att ta ställning i skuldfrågan deltar de även i att fastställa påföljden. Detta ska ske i enlighet med hur lagen ser ut, inte efter hur de önskade att den såg ut. Att politiker stiftar lagar och domstolar dömer är en viktig gränsdragning som finns för att domstolarna ska vara självständiga och oberoende. Men hur oberoende är egentligen domstolarna när det är politiker som sitter där och dömer? Det finns många rättsfall där nämndemän av olika skäl agerat på sätt som bör anses som otillbörliga och som bör föranleda att vi förändrar hur vi tillsätter nämndemän i våra domstolar.

Det finns också forskning som visar att nämndemännens politiska tillhörighet påverkar domarna. I en studie från 2015 har en forskningsgrupp vid Handelshögskolan i Göteborg gått igenom 950 domar prövade vid Göteborgs tingsrätt mellan år 2009 och 2012. Sannolikheten att en person med ett distinkt arabisk klingande namn ska fällas om en sverigedemokratisk nämndeman sitter i juryn ökar enligt studien med 17 procentenheter. Om en vänsterpartist sitter i juryn ökar i stället sannolikheten för fällande dom med 14 procentenheter i de fall där offret är en kvinna.

En annan studie från samma år, som är en del av en doktorsavhandling från Uppsala universitet, visar att politisk tillhörighet även kan ha påverkat utfall i migrations-

domstolarna. Där verkade sverigedemokrater vara mindre benägna att ändra ett avslag till ett bifall, medan kristdemokrater verkade vara mer benägna att göra det. Avvikelsen är dock bara enstaka procentenheter, vilket i detta fall gör det svårt att tvärsäkert säga att det är den politiska tillhörigheten som avgjort.

I en rättsstat är det viktigt att lika fall döms utifrån samma principer, oavsett vem det är som dömer. Studierna indikerar att systemet med nämndemän har brister på denna punkt och att faktorer som könstillhörighet och etnicitet kan ha betydelse för utfallet. Det är tvärsemot rättsstatens principer.

Det ska inte råda några tvivel kring att de personer som dömer i landets domstolar är oberoende, sakliga och kunniga. För att sådana tvivel ska kunna undanröjas måste systemet förändras och de politiskt tillsatta nämndemännen avskaffas.

Alireza Akhondi (C)